

Rafał Bednarczyk

Wtajemniczenie jako zadanie szkolnej lekcji religii katolickiej

Studia Katechetyczne 7, 181-191

2010

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wtajemniczenie jako zadanie szkolnej lekcji religii katolickiej

W adhortacji *Catechesi tradendae* Jana Pawła II znajdujemy fundamentalne określenie katechezy. Katecheza *jest wychowaniem w wierze dzieci, młodzieży i dorosłych, a obejmuje przede wszystkim nauczanie doktryny chrześcijańskiej, przekazywane na ogół w sposób systematyczny całościowy, dla wprowadzenia wierzących w pełnię życia chrześcijańskiego*¹. Z treści tej definicji wynika, że do istoty katechezy należy funkcja inicjacyjna, czyli wprowadzania wierzących w głębię doświadczenia życia we wspólnocie uczniów Chrystusa. Czerpie ona z nauczania oraz wychowania i przenosi na poziom praktyki życia wiarą². Mając na myśli szerokie rozumienie katechezy, obejmującej całość wysiłków Kościoła, służących nauczaniu, wychowaniu i wtajemniczaniu, łatwo jest wskazać, że ta ostatnia funkcja spełnia się głównie we wspólnocie parafialnej. Celem tego artykułu jest próba odpowiedzi na pytanie, czy i ewentualnie w jakich warunkach może ona spełniać się w warunkach polskiej szkoły. Stąd termin katecheza będą stosował w znaczeniu węższym, odnoszącym się do szkolnej lekcji religii.

Objaśnienia domaga się ponadto zastosowanie terminu *wtajemniczenie*, które jest ściśle powiązane z określeniem *inicjacja chrześcijańska*. Łacińskie *inireinitium* oznacza *wchodzić, wstąpić do wnętrza* i ma odniesienia do początku. W ten sposób pierwotne chrześcijaństwo określało zapoczątkowanie udziału człowieka w Bożym planie zbawienia przez pełne włączenie się we wspólnotę Kościoła i jego liturgię, a także życie chrześcijańskie lub jego nowy wymiar. Inicjacja oznaczała podjęcie zadań życiowych i kościelnych. Dokonuje się ona przez nawrócenie i wychowanie, do którego prowadzi przepowiadanie, przyjmujące w starożytności formę katechumenatu, a obecnie katechezy i kaznodziejstwa sakramentalnego³. Dla potrzeb artykułu termin *wprowadzenie w chrześcijaństwo*, a także funkcja wtajemniczania bądź inicjacyjna będą stosowane zamiennie na określenie tych działań, które w ramach szkolnej lekcji religii służą rozwojowi podstawowych wymiarów życia chrześcijańskiego.

¹ CT 18. Zob. także KKK5; PDK 18.

² S. Dziekoński, *Katecheza wtajemniczaniem w wiarę*, w: *Katechetyka i katecheza na progu XXI wieku*, red. A. Kiciński, Poznań 2007, s. 266.

³ R. Murawski, *Katechumenalny wymiar katechezy*, „Katecheta” 2008, nr 2, s. 5. Por. S. Janeczek, *Inicjacja. III. W chrześcijaństwie*, EK, t. 7, kol. 216.

1. Funkcja wtajemniczania katechezy w świetle *Dyrektorium katechetycznego Kościoła katolickiego w Polsce*

Zatwierdzone przez Konferencje Episkopatu Polski w 2001 roku *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce* stanowiło ważny krok w kierunku porządkowania sposobów realizacji katechezy na odcinku szkolnym i parafialnym. Ten dokument trafił do duszpasterzy i katechetów w momencie, gdy mijało 10 lat od powrotu nauczania religii do szkół. Zebrane w tym czasie doświadczenia oraz podjęta nad nimi refleksja w świetle *Dyrektorium ogólnego o katechizacji* z 1997 roku zaowocowały opracowaniem dokumentu, który wyznaczył główne wytyczne dla katechezy w Polsce. W tym znaczeniu *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce* jest zasadniczym punktem odniesienia dla dalszej naszej refleksji nad możliwościami realizacji funkcji wtajemniczania w polskiej lekcji religii.

Wymieniony powyżej dokument przypomniał za *Dyrektorium ogólnym o katechizacji*, że *katecheza jest szczególnym i właściwym miejscem wtajemniczenia chrześcijańskiego*, a jednocześnie zaznaczył, że *katecheza inicjacyjna wiąże się przede wszystkim z sakramentami wtajemniczenia, zwłaszcza chrztem, „sakramentem wiary”, domagającym się wyznania tej wiary*. Tym samym znajdujemy tu ukierunkowanie na katechezę parafialną. W dalszej części jednak możemy znaleźć wskazanie, jaką rolę ma do spełnienia w tym zakresie katecheza szkolna: *Katechetyczna służba wtajemniczeniu chrześcijańskiemu jest „organiczną i systematyczną formacją wiary”, która jest czymś więcej niż nauczaniem; jest ona pogłębieniem całego życia chrześcijańskiego (...), które pomaga w autentycznym pójściu za Chrystusem oraz włącza we wspólnotę, która żyje wiarą, celebryje ją i o niej świadczy*⁴.

W kolejnych punktach polskiego *Dyrektorium katechetycznego* mowa jest o kształtowaniu świadomości sakramentalnej, która powinna zmierzać do aktu świadomego wyboru wiary. Właściwym miejscem finalizacji tego procesu może być przede wszystkim wspólnota, rodzina bądź grupa parafialna. Podkreślając rolę parafii w realizacji funkcji wtajemniczania, *Dyrektorium* wskazuje wyraźnie potrzebę realizacji *inicjacyjnej katechezy parafialnej*, która będzie dopełnieniem szkolnego nauczania religii⁵.

Istotny postulat, jaki został sformułowany w treści *Dyrektorium*, dotyczy łączenia w sposób komplementarny katechezy szkolnej z katechezą parafialną w celu realizowania funkcji wtajemniczania⁶. Wiązanie obydwu tych form kate-

⁴ PDK 51.

⁵ PDK 53.

⁶ PDK 13.

chezy służy wzajemnemu dopełnianiu. Należy też podkreślić stwierdzenie tego dokumentu, że szkoła nie jest właściwym miejscem inicjacji chrześcijańskiej, choć również ma swoją rolę do odegrania w tym procesie. Brak wyraźnych wskazań co do sposobów włączania się w zakres funkcji wtajemniczenia katechezy szkolnej jest sygnałem, że ta przestrzeń jest otwarta dla poszukiwania właściwych rozwiązań ze strony teoretyków i praktyków katechezy.

2. W poszukiwaniu kształtu katechezy w Polsce

Koncepcja zaprezentowana w polskim *Dyrektorium katechetycznym* pozwoliła w znacznym stopniu uzgodnić stanowiska wśród katechetów Polski co do właściwego kierunku rozwoju katechezy. Należy w tym miejscu dodać, że była ona także odpowiedzią Kościoła w Polsce na wskazania, jakie biskupi polscy otrzymali od Jana Pawła II w czasie wizyt *ad limina Apostolorum* w roku 1993 i 1997⁷. W latach dziewięćdziesiątych, gdy katecheza powróciła na nowo do szkół, podjęta została dyskusja co do możliwości realizacji w jej obrębie wszystkich celów katechezy. Część katechetów stanęła na stanowisku, że nie jest możliwe realizowanie funkcji wtajemniczenia i wprowadzania w życie chrześcijańskie na terenie szkoły. Dlatego też znaczny wysiłek Kościoła powinien skupić się na organizowaniu katechezy parafialnej, natomiast w szkole należy pozostawić przekaz wiadomości. Punktem odniesienia dla takiego poglądu była sytuacja katechezy na zachodzie Europy, gdzie Kościół już dawno ograniczono w możliwościach oddziaływania na sferę wychowania religijnego w szkole.

Większość katechetów prezentowała odmienny pogląd w tej sprawie. Biorąc pod uwagę sytuację Kościoła w Polsce postulowano, aby podjąć wysiłek realizacji funkcji wychowania i wtajemniczenia chrześcijańskiego w ramach katechezy szkolnej dzieci i młodzieży w takim stopniu, w jakim tylko jest możliwe. Istnieją ku temu właściwe możliwości zwłaszcza na płaszczyźnie wypracowania zadań wychowawczych. W tym względzie polskie szkoły są szczególnie otwarte na współpracę z katechetami, co pozwala na realizację w tym obrębie także celów o charakterze religijnym. W warunkach społeczności lokalnych szkoła i parafia często stanowią główne ośrodki życia duchowego i kulturowego, co wpływa na łatwość podejmowania przez obydwie centra różnorodnej współpracy⁸.

⁷ R. Czekalski, *Korelacja nauczania religii w szkole i katechezą parafialną*, w: *Rodzina – szkoła – Kościół. Korelacja i dialog*, red. P. Tomasiak, Warszawa 2003, s. 104.

⁸ Tamże, s. 104n. Por. K. Nycz, *Szkoła miejscem katechezy?*, w: *Przesłanie dokumentów katechetycznych Kościoła w Polsce*, red. S. Dziekoński, Warszawa 2003, s. 16n.

Na rozwiązanie zaistniałej kontrowersji zdecydowany wpływ miało stanowisko przewodniczącego Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, bpa Kazimierza Nycza, który postulował częściową realizację funkcji wtajemniczenia na katechezie w szkole. Powołał się on na badania socjologiczne oraz doświadczenia katechetów, które wskazują, iż dla wielu młodych ludzi katecheza jest jedynym miejscem modlitwy. Chcąc, aby szkolna lekcja religii nie zeszła do poziomu jednego z wielu przedmiotów, należy ją ubogacać o *elementy duszpasterskie, ewangelizacyjne i inicjacyjne* oraz prowadzić uczniów *do bezpośredniego kontaktu z Bogiem w modlitwie, liturgii i sakramentach* poprzez katechezę parafialną⁹.

Efektom dyskusji, której centrum stanowił problem koncepcji praktyki katechetycznej, stało się przyjęcie stwierdzenia, że Kościół, jako właściwy podmiot katechezy, realizuje swoją misję zarówno na terenie szkoły, jak i parafii. Stąd nie można mówić o dwóch katechezach – szkolnej i parafialnej – ale o jednej katechezie, posiadającej dwie formy. Nie mniej znaczącym wnioskiem dyskusji jest stwierdzenie, iż, mimo różnych uwarunkowań obu form, w każdym wypadku mamy do czynienia z katechezą w jej właściwym znaczeniu. W konsekwencji także w warunkach szkolnych lekcja religii winna posiadać swoje właściwe cechy, do których należy realizacja choćby w wymiarze częściowym funkcji wtajemniczenia¹⁰.

W wyniku podjętej w ten sposób wspólnej refleksji zwrócono także uwagę na potrzebę katechezy parafialnej. Dzięki temu zaczęto w wielu diecezjach wprowadzać odrębne, bardziej rozbudowane przygotowanie parafialne do przyjęcia sakramentów inicjacji chrześcijańskiej – uroczystości Pierwszej Komunii Świętej oraz do sakramentu bierzmowania. Pomimo podjętego wysiłku ze strony odpowiedzialnych za katechezę w Polsce, na tym odcinku pozostało jeszcze wiele do zrobienia. Potrzebne jest w tym jednak wsparcie osób odpowiedzialnych za kształt duszpasterstwa w Polsce, ponieważ wymaga to znacznego przeorientowania systemu pracy w parafii.

3. Praktyka katechetyczna w zakresie wtajemniczenia

Punktem odniesienia dla badania skuteczności realizacji tej funkcji katechetycznej jest pobudzenie aktywności duchowej katechizowanych, zwłaszcza w obszarze dojrzałego korzystania z sakramentów¹¹. Z reguły jest to trudne do

⁹ K. Nycz, *Szkoła miejscem katechezy?*, art. cyt., s. 18. Por. K. Nycz, *Bilans dziesięciolecia*, „Znak” 2000, nr 9, s. 79-82.

¹⁰ R. Murawski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, w: *Katecheza wobec wyzwań współczesności*, red. R. Czekalski, Płock 2001, s. 75n.

¹¹ R. Czekalski, *Katecheza komunikacją wiary*, Płock 2006, s. 88.

stwierdzenia, ponieważ dotykamy tu wnętrza człowieka. Nie można zapomnieć, że wśród uczniów są osoby znajdujące się na różnych poziomach życia duchowego. Niejednokrotnie się zdarza, że w klasie kilkoro uczniów uczestniczący w spotkaniach grup i ruchów religijnych, a obok nich jest kilka osób znajdujących się na granicy ateizmu lub obojętności religijnej i reszta – praktykująca, ale traktująca swoją religijność bez szczególnego zaangażowania. Zróżnicowanie poziomu świadomości religijnej katechizowanych stwarza poważne wyzwanie praktyczne dla katechety, który ma oddziaływać na rozwój duchowy wszystkich uczniów. Z tych powodów mówi się o potrzebie ewangelizacji, a nawet pre-ewangelizacji na lekcji religii¹².

W ramach jednostki lekcyjnej elementami, które w sposób naturalny mogą służyć procesowi duchowego aktywizowania uczniów, są: modlitwa, celebrowanie Słowa Bożego oraz celebrowanie liturgiczne. O ile są one dobrze przygotowane od strony metodycznej oraz właściwie połączone z przekazem treści na katechezie, mogą rozbudzać w uczniu doświadczenie spotkania z Bogiem. Właściwym momentem na lekcji religii, w którym powinno się to dokonywać, jest następująca po przekazie treści interioryzacja, czyli uwewnętrznienie poznanej prawdy w formie praktycznego jej zastosowania, modlitwy lub postanowienia¹³. Jest to możliwe o tyle, o ile katecheta potrafi wytworzyć atmosferę skupienia, wzbudzić poczucie *sacrum*, tzn. obecności Boga w sercach katechizowanych, oraz doprowadzić do wewnętrznego dialogu z Chrystusem¹⁴.

Odwołując się do podstawowego rozmienienia praktyki inicjacyjnej w pierwotnym Kościele, nie można nie podkreślić wymiaru nawrócenia oraz wprowadzania w życie wspólnoty Kościoła. W odniesieniu do lekcji religii proces wtajemniczenia powinien nie tylko służyć wywołaniu poczucia *sacrum*, a nawet swego rodzaju doświadczenia religijnego, ale nade wszystko intensyfikować proces nawrócenia i przemiany człowieka. Istotną rolę spełnia w tym miejscu prowadzenie ucznia do dojrzałego spojrzenia na rolę sakramentu pokuty. Dzięki odpowiedzialnemu przedstawianiu problemów grzechu i nawrócenia można doprowadzić katechizowanych do przełamania schematów życia religijnego, a tym samym do przechodzenia w kierunku kolejnych etapów rozwoju religijnego i moralnego¹⁵. Dla wprowadzania katechizowanych w życie Kościoła duże znaczenie ma to wszystko na lekcji religii, co stanowi korelację z konkretnymi przejawami życia wspólnoty parafialnej, diecezjalnej bądź Kościoła powszechnego. Na ogół polega

¹² K. Nycz, *Bilans dziesięciolecia*, art. cyt., s. 85n.

¹³ J. Kraszewski, *Katechizować, ale jak?*, Płock 1995, s. 65-73.

¹⁴ H. Słowińska, *Katecheza w szkole publicznej*, w: *Miejsca katechezy. Rodzina, parafia, szkoła*, red. S. Kulpaczyński, Lublin 2005, s. 49.

¹⁵ E. Alberich, *Katecheza dzisiaj*, Warszawa 2003, s. 133-139.

to na nawiązywaniu lub przygotowywaniu do obchodów świąt, ale też zdarzają się sytuacje, wokół których skupia się w danym momencie życie religijne danej wspólnoty, na przykład, wizyta papieska w Polsce, obchody jubileuszu, organizacja pomocy dla ludzi w szczególnej potrzebie itp.

Pewne możliwości wprowadzania uczniów w życie wiary Kościoła dają zajęcia pozalekcyjne prowadzone przez katechetów na terenie szkoły. Zaliczyć do nich można organizowane przez katechetów grupy szkolno-parafialne. Dla skuteczności działań o charakterze inicjacyjnym duże znaczenia ma systematyczność spotkań oraz posiadanie przez katechetę jasno określonego, przemyślanego programu formacyjnego. Powinny one służyć praktycznemu wykorzystywaniu poznawanej wiedzy, nabywaniu umiejętności związanych z życiem religijnym oraz wypracowywaniu postawy wiary. Dobrze to widać na konkretnych przykładach grup. Pośród uczniów szkół podstawowych dobrze rozwijają się grupy o charakterze misyjnym oraz modlitewnym (jak podwórkowe koła Żywego Różańca). Dla starszych uczniów propozycją mogą być już grupy biblijne, liturgiczne czy charytatywno-wolontariackie. Zarówno dzieci, jak i młodzież chętnie podejmują się udziału w grupach rozwijających ich zdolności artystyczne, jak scholki, koła lektorskie czy grupy teatralne¹⁶. Warto zauważyć, że każda z tych grup daje propozycje rozwoju religijnego ucznia z uwzględnieniem określonych zainteresowań: modlitewnych, apostoelskich, poznawczych, aktywności dobroczynnej lub artystycznej. Właściwe prowadzenie grupy, które jest nastawione na doświadczenie spotkania z Bogiem oraz zadań będących służbą Jemu, jest dobrym sposobem na realizację funkcji wtajemniczenia.

Powrót religii do szkół umożliwił także organizowanie i przeprowadzanie dorocznych szkolnych rekolekcji wielkopostnych. Jeśli są one we właściwy sposób programowane i realizowane, mogą wpływać na intensyfikację procesu wprowadzania uczniów w życie chrześcijańskie. Niewątpliwym plusem warunków szkolnych jest to, że uczniowie mogą tu wspólnie z nauczycielami wyrażać swoją wiarę. Dzięki temu w świadomości katechizowanych jest szansa na przełamanie przekonania, że wyznawanie wiary to jedynie sprawa prywatna, którą można manifestować wyłącznie w Kościele. Jednocześnie dzieci i młodzież uczą się, że możliwe jest doświadczenia wiary w przestrzeni życia publicznego i nie jest to bynajmniej czymś wstydliwym lub niestosownym.

Problemem, z jakim muszą się borykać organizatorzy szkolnych rekolekcji wielkopostnych, jest ich masowy charakter. Przy obecności całej szkoły (niekiedy liczącej kilkaset, a nawet ponad tysiąc uczniów) trudno, zwłaszcza poza koś-

¹⁶ R. Czekalski, *Duszpasterstwo szkolne – czy wykorzystana szansa?*, „Ateneum Kapłańskie” 2004, z. 571, s. 523n.

ciotem, osiągnąć pełne wyciszenie i skupienie. Stąd potrzebne jest poszukiwanie nowych form spotkań w większych i mniejszych grupach, dzięki którym treści przekazywane w ramach rekolekcji będą mogły być lepiej przyswojone. Rekolekcje, dobrze zaplanowane od strony wychowawczej i formacyjnej, mają dużą wartość w wymiarze inicjacyjnym. Właściwie zorganizowane rekolekcje, ze względu na ich znaczenie dla wychowania moralnego uczniów, są także wysoko oceniane przez instytucje oświatowe¹⁷.

Do okazjonalnych form katechetycznych obecnych w życiu szkoły, wzmacniających wymiar wtajemniczenia, można ponadto zaliczyć udział całej szkoły w Mszach św. związanych z uroczystościami szkolnymi, na przykład, z patronem szkoły, poświęceniem sztandaru, jubileuszem, z obchodami ku czci św. Stanisława Kostki, patrona młodzieży, bądź z modlitwą za zmarłych nauczycieli. Podobną funkcję dla życia duchowego uczniów mają przygotowane w ramach szkolnej wigilii inscenizacje jasełek, obchody Dnia Papieskiego i rocznicy śmierci Jana Pawła II. W ciągu roku szkolnego można wskazać wiele wydarzeń, w których przeżywanie można wprowadzić wymiar duchowy. O ile zostaną one dobrze przygotowane i przeprowadzone, będą również stanowić realizację katechetycznej funkcji wtajemniczenia. Szczególnie wartościową formą realizacji tego zadania są pielgrzymki szkolne lub zamknięte rekolekcje wyjazdowe dla uczniów¹⁸.

4. Kryteria skuteczności realizacji funkcji wtajemniczenia w katechezie szkolnej

Po zaprezentowaniu szerokiej palety działań katechetycznych, które w formie działań systematycznych i okazjonalnych służą realizacji funkcji wtajemniczenia, podejmę próbę określenia kryterium skuteczności tego procesu. Nie

¹⁷ M. Cogiell, *Strategie szkolnych rekolekcji wielkopostnych dla młodzieży w kontekście współczesnych wyzwań pedagogiki pastoralnej*, „Zeszyty Formacji Katechetów” 2005, nr 1, s. 6-10. Przejawem zainteresowania się władz oświatowych szkolnymi rekolekcjami wielkopostnymi może być choćby podjęta jesienią 2007 roku przez Mazowieckiego Kuratora Oświaty oraz Dyrektorów Wydziałów Katechetycznych z terenu województwa mazowieckiego inicjatywa opracowania 10 zasad dotyczących wspólnej ich organizacji. Treść owych zasad trafiła do szkół zarówno drogą kościelną, jak i w formie pisma Mazowieckiego Kuratora Oświaty. Por. *Komunikaty Wydziału Katechetycznego*, „Okólnik Kurii Diecezjalnej Płockiej” 2008, nr 3.

¹⁸ W diecezji płockiej już długą tradycję posiadają doroczne pielgrzymki maturzystów na Jasną Górę (wzięło w nich udział w roku 2008 około 80% wszystkich maturzystów) oraz rekolekcje dla maturzystów organizowane przez Wydział Katechetyczny (skupiły one w 2008 roku około 6% tej grupy [R. Czekalski, *Duszpasterstwo szkolne*, art. cyt., s. 522-524]).

można przy tym zapominać, że osiągnięcie pełnego wtajemniczenia w chrześcijaństwo nie jest możliwe w warunkach szkolnych. Właściwą przestrzenią, która pozwala na realizację tej funkcji, jest parafia. Nie można zatem zapominać, że, troszcząc się o poziom szkolnych działań katechetycznych w tej dziedzinie, mamy traktować je jako pomost w stronę katechezy parafialnej i życia w jej wspólnotcie.

Na podstawie refleksji katechetów, jak również badając praktykę katechetyczną jako podstawowe kryterium skuteczności realizacji funkcji wtajemniczenia w szkole, należy wskazać na duchowość i moralność katechety. Istnieje zależność pomiędzy poziomem życia religijnego nauczyciela religii a skutecznością wprowadzania uczniów w doświadczenie wiary. Prowadzone wśród uczniów ankiety i badania wskazują, że najwyższą ceną u katechety jego rozmodlenie, a dopiero dalej jego otwartość na uczniów. Zatem cechy związane z religijnością katechety, autentyczność jego modlitwy, sposób głębokiego odczytywania słów Pisma św., sięganie do argumentów duchowych w podejmowaniu trudnych zagadnień moralnych bądź światopoglądowych, wreszcie osobista postawa, są właściwym nośnikiem procesu wprowadzania w chrześcijaństwo¹⁹.

Wymienione powyżej cechy mogą być traktowane jako charakterystyczne dla katechety-świadka. W świetle tego sformułowania można dostrzec, że jego osobowość ma *czymś* się wyróżniać spośród innych, ma być zwiastunem innej rzeczywistości, nośnikiem tajemnicy. Na ile katecheta doświadcza w sobie obecności tajemnicy Boga, który sprawia, że dokonuje się w nim konkretne Boże działanie, na tyle również będzie on w stanie pomóc uczniom odkrywać obecność i działanie Boga w ich wnętrzu. Tylko katecheta doświadczający w sobie tajemnicy Boga może prowadzić uczniów do wtajemniczenia w życie chrześcijańskie. Jeśli będzie katechecie brakowało owego wymiaru głębi, poczucia wybrania przez Boga, będąc nawet znakomicie przygotowanym metodycznie, nie będzie on w stanie rozbudzić w wychowanku doświadczenia bliskości Boga.

Osobowość katechety-świadka może być narzędziem wtajemniczenia, jeśli on sam będzie łącznikiem uczniów z życiem parafialnym. Powinien być osobą widoczną w życiu parafii, a zwłaszcza obecną na Mszach św. i nabożeństwach z udziałem dzieci oraz młodzieży. Duże znaczenie ma także prowadzenie przez katechetę grup szkolno-parafialnych. Jeżeli katecheta uczestniczy w ten sposób wraz z uczniami w życiu parafialnym, to również na katechezie będzie dokony-

¹⁹ R. Czekalski, *Katecheza komunikacją wiary*, dz. cyt., s. 89n. W badaniach wśród studentów teologii najważniejszą cechą katechety jest świadectwo jego wiary. Por. S. Kulpaczyński, *Jaki katecheta dla młodzieży?*, w: *Katecheza młodzieży*, red. S. Kulpaczyński, Lublin 2003, s. 109n.

wał się proces wtajemniczenia chrześcijańskiego. Wówczas za sprawą osoby katechety katecheza szkolna i parafialna stanie się realnie jednością. Przecież to nie mury kościoła lub szkoły decydują o wymiarze wtajemniczania katechetycznego, lecz konkretni ludzie²⁰.

Przyjęcie osobowości katechety-świadka jako kryterium skuteczności procesu inicjacji pozwala na wypracowanie dalszych pochodnych tego probiezra. Poziom życia wewnętrznego katechety, połączony z jego wrażliwością i profesjonalizmem zawodowym, będzie przenosił się na jego działanie. Wskazując na jakość interioryzacji, refleksji nad Pismem św., celebracji liturgicznych na katechezie czy inscenizacji okolicznościowych oraz przeżywania wydarzeń roku liturgicznego, należy je traktować jako pochodne osobowości katechety. Każda idea, aby mogła stać się czymś realnym, potrzebuje materii. Podobnie na katechezie *idea*, która jest w osobie katechety, potrzebuje zmaterializowania w uczniach. Na katechezie szkolnej, a także parafialnej, nie wystarczy tylko *mówienie o Bogu i o miłości*, należy tworzyć warunki przeżywania w sposób konkretny tej prawdy. Dlatego proces wtajemniczania będzie dokonywał się wtedy, gdy stworzy się uczniom warunki do aktywnego realizowania wartości przekazywanych na katechezie przez konkretne zadania. Tworzenie wspólnot formalnych i nieformalnych, które zajmują się tego typu działaniami, będzie służyło dynamizowaniu procesu wtajemniczenia. Bez uaktywnienia uczniów w dziedzinie przeżywania wiary i tworzenia małych wspólnot na zasadzie grup szkolno-parafialnych wszelkie działania katechety pozostaną bardzo ograniczone. Działalność grup ma też duże znaczenie w rozwijaniu w uczniach świadomości eklesjalnej, prowadzącej do aktywnego włączania się w życie wspólnoty parafialnej²¹.

5. Wnioski

Podstawowym problemem artykułu była próba odpowiedzi na pytanie o możliwości realizacji w ramach szkolnej katechezy funkcji wtajemniczania. Dokumenty katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce wskazują wyraźnie, że właściwym miejscem realizacji tej funkcji jest wspólnota parafialna, gdzie powinna odbywać się katecheza parafialna przygotowująca do przyjęcia sakramentów inicjacji chrześcijańskiej. Te same dokumenty jednak podkreślają związki pomiędzy katechezą szkolną i parafialną, traktując je jako dwie formy jednej

²⁰ R. Czekalski, *Korelacja nauczania religii*, art. cyt., s. 113.

²¹ R. Czekalski, *Katecheza komunikacją wiary*, dz. cyt., s. 88n; J. Szpet, *Cel i zadania katechezy*, w: *Dydaktyka katechezy*, red. J. Stala, Tarnów 2004, cz. 1, s. 45-49.

katechezy. Oznacza to, że katecheza szkolna ma w wymiarze częściowym realizować funkcję wtajemniczania.

W katechezie szkolnej należy pamiętać o istotnych ograniczeniach, na które napotyka realizacja tego zadania. Warunki szkoły publicznej nigdy nie zastąpią parafii jako miejsca przyjmowania sakramentów, sprawowania liturgii oraz rozwijania życia chrześcijańskiego. Stąd wszelkie działania zmierzające do wprowadzania w życie chrześcijańskie winny kierować uczniów w stronę wspólnoty parafialnej. Inną przeszkodą, z którą muszą się zmierzyć nauczyciele na lekcjach religii, to zróżnicowany poziom uczniów w zakresie świadomości religijnej i życia duchowego. Niejednokrotnie mają do czynienia zarówno z ludźmi wątpięcymi lub obojętnymi na sprawy wiary, z ludźmi zaangażowanymi w życie parafialne oraz z praktykującymi okazjonalnie swoją wiarę. Choćby to warunkowanie sprawia, że podejmowanie działań służących wprowadzaniu w życie chrześcijańskie nie będzie w stanie skutecznie wpływać na wszystkich uczniów.

Sytuacja zróżnicowania doświadczenia religijnego uczniów, która utrudnia wpływanie na proces inicjacji chrześcijańskiej w ramach katechezy szkolnej, jest jednocześnie argumentem za jego realizacją. Ludziom, którzy z różnych powodów nie praktykują swojej wiary w obrębie wspólnoty parafialnej, katecheza może dać impulsy do wejścia na drogę nawrócenia i skierowania swojego życia ku Chrystusowi. Zasadniczym powodem, który domaga się podejmowania wysiłku realizowania funkcji wtajemniczania, jest troska o tożsamość katechezy. Bez elementów, które służą odkrywaniu przemawiania Boga do człowieka w ramach katechezy oraz wyznawaniu wiary, lekcja religii stanie się jednym z wielu przedmiotów szkolnych.

Poszukując fundamentalnego kryterium, które pozwoliłoby badać jakość realizacji tej funkcji katechezy, należy wskazać na osobowość katechety. Od dojrzałości jego życia duchowego będzie głównie zależało, czy katecheza szkolna okaże się w tym względzie skuteczna. Świadectwo jego wiary, modlitwy, karmienia się Słowem Bożym, życia sakramentalnego oraz wierność Ewangelii jest właściwym narzędziem wprowadzania ucznia w żywy kontakt z Chrystusem. Postawa wiary katechety, aby mogła przekładać się na dynamizowanie procesu inicjacji chrześcijańskiej uczniów, domaga się od niego profesjonalizmu dydaktycznego oraz umiejętności tworzenia małych grup, pogłębiających życie religijne.

Niezbędnym warunkiem właściwej realizacji funkcji wtajemniczania jest *skorelowanie* osoby katechety z parafią²². Od prawidłowego osadzenia katechety w środowisku parafialnym, na co ma wpływ także umiejętność współpracy

²² R. Czekalski, *Korelacja nauczania religii*, art. cyt., s. 113.

z duszpasterzami, będzie zależęć wypracowywanie związków katechezy szkolnej z parafialną. Inicjacja chrześcijańska zmierzająca do pogłębiania świadomości sakramentalnej jest procesem obejmującym całe życie. Skoro katecheta ma realizować to zadanie w ramach działań katechetycznych, powinien także sam zmierzać do pogłębiania własnej świadomości co do znaczenia sakramentów inicjacji chrześcijańskiej na jego drodze rozwoju wiary.